Nationalekonomers politiska relevans

nr 4 2014 årgång 42

Under 2014 hålls val både till Europaparlamentet och till riksdagen; dessutom till kommun- och landstingsfullmäktige. Den politiska konkurrensen är hård, och förslagen från partierna duggar redan tätt. Mitt i allt strategiskt tänkande och agerande kan det dock vara viktigt för partierna att stanna upp och fundera lite extra på särskilt grundläggande frågor. Till deras hjälp presenterar vi detta temanummer av *Ekonomisk Debatt* – på temat ”Valåret 2014 – råd från nationalekonomer”.

Men lyssnar politiker på forskare? Styrs inte politiken av olika särintressen eller av hänsyn till vad opinionsmätningar visar att olika väljargrupper föredrar? Sådana inflytanden ska inte uteslutas, men vi vill påminna om något John Maynard Keynes skriver i slutet av *The General Theory* (Keynes 1936, s 383):

> [N]ationalekonomers och politiska filosofers idéer är mer kraftfulla än vad som allmänt förstås, både när de har rätt och när de har fel. Världen styrs faktiskt inte av så mycket annat. (egen översättning)

I Keynes anda menar Rodrik (2014) att alla, även politiker, styrs av idéer – på tre områden. (1) Idéer påverkar hur människor förstår sina preferenser: vad som anses eftersträvansvärt. (2) Idéer påverkar också vår förståelse av hur världen fungerar. Någon kan ha en idé om att amerikansk penningpolitik utlöste finanskrisen; någon annan kan ha en idé om att giriga börsmäklare utgjorde krisens huvudorsak. Vilken idé man har torde påverka vilken politik som förespråkas. (3) Rent allmänt handlar politik i hög grad om att introducera innovationer, som kräver en kreativ förmåga att utforma och lansera nya förslag (idéer). Med det här sättet att förstå idéers politiska vikt finns det goda skäl att tro att det finns en nyfikenhet och öppenhet hos många av våra nuvarande och blivande beslutsfattare, att oavsett politisk färg ta till sig nya idéer – särskilt om dessa bygger på samhällsvetenskaplig forskning. Nationalekonomer kan bidra med kunskap om hur världen fungerar, vilket möjliggör mer välunderbyggda politiska program och förslag, möjligen av innovativt slag.

Mot denna bakgrund har vi glädjen att presentera råd från sju svenska nationalekonomer av politisk relevans på sex politikområden. Respektive författare står enbart för de råd hon eller han själv framför; likaså kan det behöva påpekas att *Ekonomisk Debatt* i sig inte tar ställning för eller emot enskilda förslag.

Den första artikeln är skriven av *Mats Persson* och *Eva Skult* och har titeln

”Lärarlönerna”. De dokumenterar, genom flera tidsserier, hur lärarnas löneutveckling har varit sämre än vissa andra gruppers och menar att relativt låga lärarlöner, genom att ha påverkat vilka som blir lärare, kan vara en förklaringsfaktor till de dåliga resultaten i den svenska skolan. Detta underlag bör kunna stimulera till fördjupad forskning om lärarlönernas betydelse samt till fördjupad politisk debatt, vari förslag om att förbättra läraryrkets attraktionskraft kan ta sin utgångspunkt.

Johanna Palmberg tar i sin artikel, ”Plats, pengar och påbud – förbättringspotential för företagare”, upp företagandets och företagarnas villkor. Hon pekar särskilt på tre områden som viktiga för att svenska företag ska kunna utvecklas väl framöver, inte minst vad gäller små och medelstora företags möjligheter att växa och öka sin produktivitet. Den första faktorn är städers betydelse för företagande och ekonomisk utveckling. Den andra är finansieringsmöjligheterna. Den tredje rör skatter och regelbördan. På samtliga dessa områden identifierar Palmberg ett reformbehov och diskuterar möjliga sätt för politiken att understödja en god företagsutveckling, med potentiellt stora positiva effekter på hela ekonomin.

Olof Johansson-Stenman tar sig an den mest långsiktiga frågeställningen: i ”Mot en mer ambitiös, fokuserad och ärlig klimatpolitik” belyser han klimatfrågan. Han vill utmana svenska politiker till större djärvhet och en högre ambitionsnivå – eftersom det föreligger en risk för katastrofala följder vid fortsatt politisk inaktivitet. Johansson-Stenman anser att Sverige ska vara en föregångare och också ensidigt genomföra en mer långtgående klimatpolitik än andra länder. En sådan, kopplad med etiskt grundade förmaningar, menar han, med grund i beteendeekonomisk forskning, har chans att lyckas vända politiken, även globalt, i mer miljövänlig riktning.

I den fjärde artikeln konstaterar *Åsa Hansson* att skattesystemet har ändrats på ca 500 sätt sedan ”århundradets skattereform” genomfördes 1990/91 och att det är dags för en ny skattereform. Med utgångspunkt i teorin om optimal beskattning och ny kunskap om skatters påverkan på företag och individer föreslår hon i artikeln ”Dags för en ny skattereform?” att Sverige i högre grad bör förlita sig på konsumtions- och fastighetsskatter. Fastighetsskatten bör gärna enligt Hansson göras lokal. Däremot anser hon att det finns goda skäl att överväga sänkningar av vissa andra skatter, på arbetsinkomster, bolagsvinster och kapitalinkomster.

Lars E O Svensson, som (bl a i denna tidskrift) har gjort sig känd som kritiker av Riksbankens agerande de senaste åren, diskuterar i sin artikel, ”Riksbanken, måluppfyllelsen och den demokratiska kontrollen”, Riksbankens institutionella ställning. Det vill säga han fokuserar inte bara på vilken penningpolitik som bör föras utan på *inom vilken regelmässig ram* penningpolitiken bör föras. Han pekar bl a på behovet av reformer vad gäller kontroll och utvärdering, utnämningspolitiken, hur målet om full sysselsättning ska preciseras och hur ansvarsfördelningen ska se ut för värnandet om finansiell stabilitet.

Andreas Bergh belyser slutligen i artikeln ”Utlandsföddas svårigheter

på den svenska arbetsmarknaden – partiernas lösningar är otillräckliga" en av valets hetaste frågor, arbetslösheten. Närmare bestämt tar han upp frågan vad som kan tänkas förklara det faktum att personer med utländsk härkomst i högre grad än personer födda i Sverige är arbetslösa. Hans analys ger vid handen att kollektivavtalen kan utgöra en huvudförklaring, liksom försörjningsstödets utformning. Han granskar också partiernas förslag på hur detta arbetslöshetsgap ska kunna minskas och finner, något missnöjd, att förslag som rör kollektivavtal lyser med sin frånvaro. I stället fokuserar partierna på utbildning och arbete mot rasism och diskriminering.

Vi hoppas att de idéer och den kunskap som återfinns i detta temanummer kommer att prägla inte bara valrörelserna under detta "supervalår" utan också det politiska beslutsfattandet under lång tid framöver.

Niclas Berggren och Therese Nilsson

REFERENSER

Keynes, J M (1936), *The General Theory of Employment, Interest, and Money*, nyutgåva 1953, Harcourt Brace Jovanovich, New York, NY.

Rodrik, D (2014), "When Ideas Trump Interests: Preferences, World Views, and Policy Innovation", *Journal of Economic Perspectives*, vol 28, s 189–208.